

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 1 (14)

Суми – 2016

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор –

Гаруст Ю. В., *д-р юрид. наук, ННІ права СумДУ, Україна;*

Відповідальний секретар –

Уткіна М. С., *аспірант, ННІ права СумДУ, Україна;*

Айден Ульвіє – *доктор філософії, професор, Ізмірський університет, Туреччина;*

Андріяшко М. В. – *доктор філософії, доцент, Барановицький державний університет, Білорусь;*

Бекім Максуті – *доктор філософії, Македонія;*

Бурбіка М. М. – *д-р юрид. наук, доцент, ННІ права СумДУ, Україна;*

Гиренко І. В. – *д-р юрид. наук, доцент, НУБП, Україна;*

Дегтярєва І. О. – *д-р держ. упр., професор, НАДУ при Президентові України;*

Деревянко Б. В. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ;*

Завгородня В. М. – *канд. юрид. наук, доцент, ННІ права СумДУ;*

Ельда Зотай – *доктор філософії, Університет Александра Моссі, Албанія;*

Куліш А. М. – *д-р юрид. наук, заслужений юрист України, професор, директор ННІ права СумДУ, Україна;*

Курило В. І. – *д-р юрид. наук, професор, НУБП, Україна;*

Лукаш С. С. – *д-р юрид. наук, професор, СФ ХНУВС, Україна;*

Мельник Р. С. – *д-р юрид. наук, професор, КНУ ім. Т. Г. Шевченка, Україна;*

Музичук О. М. – *д-р юрид. наук, доцент, ХНУВС, Україна;*

Петров Р. А. – *д-р юрид. наук, професор, НУ «Києво-Могилянська академія»;*

Убер Села – *канд. політ. наук, Державний університет Тетово, Македонія;*

Сухонос В. В. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ, Україна;*

Сухонос В. В. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ, Україна;*

Харченко В. Б. – *д.ю.н., професор, ХНУВС, Україна;*

Чернадчук В. Д. – *д-р юрид. наук, професор, ННІ права СумДУ, Україна;*

Шемшученко Ю. С. – *д-р юрид. наук, професор, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Україна.*

EDITORIAL BOARD

Editor in Chief:

Harust Y. V. – *Doctor of Law, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Executive Editor:

Utkina M. S. – *Ph. D. student, Educational and Scientific Institute of law SSU, Ukraine;*

Aydin Ulviyye – *Ph. D., Professor, Izmir University, Turkey;*

Andriyashka M. V. – *Ph. D., Associate Professor, Baranovich State University, Belarus;*

Bekim Maksuti – *Ph. D., Macedonia;*

Burbyka M.M. – *Doctor of Law, Associate Professor, Educational and Scientific Institute of law SSU, Ukraine;*

Gyrenko I. V. – *Doctor of Law, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences, Ukraine;*

Dehtyarova I. O. – *Doctor of Public Administration, Professor, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine;*

Derevyanko B. V. – *Doctor of Law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU;*

Zavgorodnia V. M. – *Ph. D. in Law, Associate Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Elda Zotaj – *Ph. D., Aleksandër Moisiu University, Albania;*

Kulish A. M. – *Doctor of Law, Honored Lawyer of Ukraine, Professor, Director of Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Kurylo V. I. – *Doctor of Law, Professor, National University of Life and Environmental Sciences, Ukraine;*

Lukash S. S. – *Doctor of Law, Professor, Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine;*

Melynk R. S. – *Doctor of Law, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;*

Muzychuk O. M. – *Doctor of Law, Associate Professor, Khariv National University of Internal Affairs, Ukraine;*

Petrov R. A. – *Doctor of Law, Professor, National University of Kyiv-Mohyla Academy;*

Ylber Sela – *Ph. D. in Political Science, Tetova State University, Macedonia;*

Sukhonos V. V. – *Doctor of law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Sukhonos V. V. – *Doctor of Law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Kharchenko V. B. – *Doctor of Law, Professor, Kharkiv national University of Internal Affairs, Ukraine;*

Chernadchuk V. D. – *Doctor of Law, Professor, Educational and Scientific Institute of Law SSU, Ukraine;*

Shemshuchenko Y. S. – *Doctor of Law, Professor, V. M. Koretsky Institute of State and Law, Ukraine.*

Рекомендовано до друку

вченою радою Сумського державного університету (протокол № 5а від 10. 11. 2016 року)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

серія КВ № 22248-12148ПР від 08.07.2016 р.

УДК 343.98

ОКРЕМІ ЗАСОБИ ТА СПОСОБИ ЗБИРАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

*Тарасенко Наталія Юріївна,
студентка IV курсу ННІ права,
Сумський державний університет,*

*Купка Юлія Миколаївна,
студентка IV курсу ННІ права,
Сумський державний університет,*

Науковий керівник: Маланчук Петро Михайлович,
*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін
та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет,*

Дана стаття присвячена окремим засобам та способам збирання криміналістичної інформації, їх характеристики та аналізу. В статті запропоновані та розглянуті нові та вже існуючі на практиці, але не врегульовані законодавчо засоби та способи отримання необхідної криміналістичної інформації під час слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Розглядається доцільність їх запровадження та використання. В даній роботі аналізується використання поліграфа як технічного засобу, котрий в криміналістиці виступає в ролі експерта та допомагає виявити необхідну та значущу інформацію. Також розглядається когнітивне інтерв'ю як специфічна форма допиту для отримання більшої кількості інформації від свідків, потерпілих і підозрюваних. Значну увагу у статті приділено засобам збирання інформації за допомогою Інтернету та соціальних мереж. В даній статті описується окремий засіб збирання криміналістичної інформації, як знаходження місця перебування підозрюваного за допомогою мобільного зв'язку. Також аналізується та пропонується введення у криміналістику поняття «цифрове алібі» та впровадження в навчальний процес працівників правоохоронних органів контрольної-навчальної програми щодо моделювання процесу розслідування у комп'ютерній навчальній системі.

Ключові слова: окремі засоби та способи збирання криміналістичної інформації, поліграф, когнітивне інтерв'ю, інтернет мережа, цифрове алібі, візуальні сліди.

Tarasenko N.Y., Kupka Y.M. Some Tools and Methods of Collecting Criminalistical's Information. This article focuses on specific means and methods of collecting of forensic information, their characterization and analysis. The article proposed and discussed new and existing in practice but unregulated legal means and methods of obtaining the necessary information during criminalistical investigation (search) operations and covert investigative (detective) action. Consider the feasibility of their implementation and use. In the present paper analyzes the polygraph as technical means, which in criminology acting as expert and helps identify the necessary and meaningful information. Also considered cognitive interview as a specific form of interrogation to obtain more information from witnesses, victims and suspects. Special attention is paid to the article

means collecting information through the Internet and social networks. This article describes a single means of collecting criminalistic information as hiding places of the suspect with the help of mobile communications. Also analyzed and proposed the introduction of criminology concept of "digital alibi" and the introduction in the educational process of law enforcement officers control simulation training programs to the investigation process in a computer training system.

Keywords: individual means and methods of collecting criminalistic information, polygraph, cognitive interviews, internet network, digital alibi, visual tracks.

Актуальність теми дослідження.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, з розвитком науково-технічних технологій криміналістична наука не стоїть на місці та зазнає часткових змін. Якщо зазначати про вже існуючі та сталі засоби збирання інформації, то на сучасному етапі розвитку вони є не завжди актуальними та вичерпними. Бувають випадки та ситуації коли звичайні, сталі та традиційні методи вичерпують себе та не дають достатнього результату для отримання належної інформації, а в результаті для розкриття кримінального правопорушення. В результаті цього багато вчених та науковців пропонують прибїгати до окремих, так званих, нетрадиційних засобів та способів збирання криміналістичної інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми застосування окремих засобів та способів криміналістичної інформації приділяли увагу вчені-криміналісти: Волинский В. А., Голова А. Г., Цукрова Т., Весельський В. К., Карпов Н., Коновалова В. Е., Моисеева Т. Ф., Вакулик О. А., Бірюков В. В., Тертышник В. М. Проте зазначені питання і досі залишаються дискусійними, дослідження тривають, що й зумовлює актуальність теми статті.

Метою статті є узагальнення позицій вчених щодо використання окремих видів нетрадиційних засобів, зокрема поліграфа, когнітивного інтерв'ю, зв'язок з інтернетом та соціальними мережам для отримання криміналістично значущої інформації.

Завданнями даної роботи є опрацювання масиву інформації, що стосується окремих засобів та способів виявлення криміналістичної інформації, виділення основних нетрадиційних засобів отримання інформації які потрібно законодавчо врегулювати. Також на меті даної роботи є виявлення недоліків криміналістичної

техніки та запропонувати альтернативні пропозиції щодо їх вдосконалення.

Виклад сновного матеріалу. Одним з окремих нетрадиційних засобів є поліграф або як ще називають «детектор брехні». Поліграфом визначається технічний засіб, котрий в криміналістиці виступає в ролі експерта та допомагає виявити необхідні та значущу інформацію. Цьому питанню приділяє значну увагу Волинський В. О., вказуючи, що на 2000 рік достовірність отриманої за допомогою поліграфного тестування інформації коливається від 75 % до 95 % (згідно з різними джерелами) і стосовно технічного, тактичного та етичного аспектів його застосування чаша наукових терезів схиляється на користь поліграфа [3, с. 283-285].

Але існують й протилежні думки, які спираються на те, що поліграф не дає достовірної інформації, а базується та показує лише емоціональні та нервові переживання людини.

Існує і інша думка стосовно цього. Якщо говорити, наприклад, про поліграф, як засіб відбору кандидатів до керуючого складу Національної поліції, то таке психофізіологічне дослідження є невід'ємною і обов'язковою умовою при відборі в правоохоронних органах в США, Канаді, Литві, Латвії, Польщі, Словаччині, Росії, Білорусі, Молдові.

В Україні такі поліграфічні дослідження та тестування можливі також для проведення з метою Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції». У статті 56 цього Закону спеціальна перевірка проводиться стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством, проводиться спеціальна

перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто [1].

У літературі існує форма психофізіологічного дослідження із використанням поліграфа така, як скринінгове інтерв'ю. Умови та правила проведення скринінгової перевірки повинні відповідати загальним вимогам проведення психофізіологічного інтерв'ю із використанням поліграфа та Інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ [2].

Що ж, звертаючи увагу на вище викладене, на нашу думку, необхідно застосовувати та вводити в навчальних посібниках поняття про застосування поліграфа. На законодавчому рівні необхідно закріпити інструкції щодо використання поліграфного тестування щодо отримання інформації від осіб при слідчих (розшукових) діях.

Наступним новим та цікавим засобом збирання криміналістичної інформації є когнітивне інтерв'ю або когнітивна форма допиту.

Ця форма допиту розроблена в США когнітивними психологами Р. Фішером та Е. Тизельманом і в американській криміналістичній літературі має назву прийому «когнітивного інтерв'ю». Якщо говорити про мету, то метою такої форми допиту є отримання більшої кількості інформації від свідків, потерпілих і підозрюваних. Також мета полягає і в тому, щоб за допомогою спеціальних прийомів допомогти відтворити у пам'яті забуті моменти котрі були б важливі для розслідування. Даний прийом передбачає встановлення між слідчим і потерпілим або свідком відносин взаємного партнерства й співробітництва [5, с. 160].

В сучасних умовах когнітивно-поведінкова терапія є дуже ефективна в роботі з різними верствами населення, як з дітьми, так і з дорослими та людьми похилого віку. Вона має чимало модифікацій та напрямків і допомагає у роботі з людьми котрі мають розлади особистості, психологічні відхилення, мають залежності та схильні до зловживання.

При здійсненні допиту за допомогою когнітивного інтерв'ю особливу увагу

слідчий повинен приділяти з'ясуванню у допитуваного специфічних ознак чи деталей які необхідно встановити у справі. Це дозволить уособити ці об'єкти та слугуватиме для швидшої їх ідентифікації та обробки.

Потрібно зазначити, що успіх та досягнення необхідного результату можливий тільки тоді, коли допитуваний буде активно співпрацювати та намагатиметься відшукувати необхідну інформацію в пам'яті. Звичайно, на це потрібні чималі як фізичні, так і моральні зусилля з боку обох сторін допиту. Потрібно наголосити на тому, що допитуваний повинен бути провідною фігурою в цьому процесі бо тільки він володіє тією необхідною криміналістичною інформацією. Існує думка, що якщо слідчий буде задавати якомога більше деталізуючих запитань, то він отримає більше інформації. Але ця думка є помилковою, якщо лідируючі позиції займатиме слідчий, а допитуваний пасивно відповідатиме – це не принесе бажаного результату. Насправді ж в більш вигідному положенні виявляються ті слідчі, у яких більше говорять опитувані.

Отже, спираючись на вище наведене, потрібно сказати, що застосування такої форми допиту як когнітивне інтерв'ю дало б змогу отримати нові та необхідні знання про криміналістичну інформацію від допитаного. На нашу думку, необхідно збільшувати знання та навички працівників правоохоронних органів в даній галузі для більш продуктивної та результативної роботи.

Ще одним із окремих засобів у криміналістиці можна визначити використання Інтернет-ресурсів, оскільки на сьогоднішній день людство все частіше звертаються до соціальних мереж. Глобальне поширення і легкодоступність цифрових засобів фотофіксації, аудіо-, відеозапису, а також Інтернет-ресурсів, що надають необмеженому колу осіб можливість безкоштовного розміщення різних матеріалів у вільному доступі, «породили, так званий інформаційний шквал, коли найменший рух «звивини мозку» або афективний імпульс виставляються на загальний огляд [4].

На сьогодні значного поширення та популярності, зокрема серед молоді, набув

такий жанр фотозйомки, як selfie, який зазвичай використовується у такій соціальній мережі, як Instagram. Завдяки цій соціальній мережі фотографії публікуються, зберігаються, молоді люди обмінюються ними, а також використовують відео зйомку. За допомогою такого досить знаного використання та поширення фото, відеокамери та соціальної мережі дозволяє Інтернет-користувачам мислити й спілкуватися образами, скорочуючи час для розмов по телефону та особисто. В свою чергу, органам досудового розслідування за наявності правових підстав і з дотриманням визначеної законом процедури це дає можливість установлювати місця їх перебування, а завдяки автоматичній фіксації у файлі фотозображення даних про географічне місце й час здійснення зйомки, органи досудового розслідування точно знаходять місцезнаходження підозрюваного. Використання такого потенціалу соціальних Інтернет-мереж уже сприяло розшуку близько 15 % зниклих без вісти дітей.

Саме тому в сучасному світі потрібно звертати значну увагу щодо викладання фотографій та відеозйомок, оскільки нехтування такими елементарними заходами інформаційної безпеки іноді призводять до великих проблем. Це має місце тоді, коли підозрюваний у вчиненні тяжкого злочину здійснює, щоб показати як і яким чином він це здійснив розміщує на своїй персональній сторінці в соціальній мережі власне фото, де показано певний злочин, скоєний ним. Так правоохоронні органи дізнаються не лише про особу злочинця, а й про скоєний ним злочин та чи він скоєний одноособово або ж у співучасті.

Так, на сьогодні, вітчизняними громадськими активістами створено спеціальний Інтернет-сайт «dokaz.org.ua». На цьому сайті кожен день викладаються фото та відео, а більша половина з яких автори сайту отримують із гласних джерел, а саме з сторінок у соціальних мережах росіян, на яких ті зізнаються у своїй причетності до заворушень на Донбасі. Вони розміщують власні фото зі зброєю, військовою технікою, полоненими й загиблими українськими військовими тощо.

Значної уваги потрібно приділити і такому окремому засобу збирання криміналістичної інформації, як знаходження місця переховування підозрюваного за допомогою мобільного зв'язку. Ця методика повинна проводити аналіз метаданих абонента мобільного зв'язку, здійснювати мережевий аналіз та на основі цих даних будувати картографічні геоінформаційні схеми переміщення абонентів. Ця технологія також допоможе правоохоронним органам в пошуці жертв техногенних катастроф.

Звичайно виявлення, попереднє дослідження, фіксація й вилучення слідчими не тільки традиційних матеріальних, інтелектуальних чи віртуальних слідів, зумовлює упровадження у практику інформаційних і телекомунікаційних технологій, окремих процесуальних дій у дистанційних режимах відео- та телефонних конференцій. Так в кримінально-процесуальному законодавстві деяких європейських країн виник інститут так званих спеціальних слідчих дій. Наприклад, у статтях 134.2–134.3 КПК Молдови регламентовано, що існує негласний процесуальний моніторинг або контроль фінансових угод і доступ до фінансової інформації; документування за допомогою технічних засобів і методів, а також локалізація та відстеження об'єктів через глобальну систему позиціонування (GPS) або за допомогою інших технічних засобів збирання інформації від постачальників послуг електронних комунікацій тощо.

Вважаємо за доцільне, у зв'язку з розвитком та популяризацією інтернет-мереж, ввести у криміналістичну науку таке поняття, як «цифрове алібі». Зі зростанням значної кількості електронних пристроїв, що використовуються однією особою, а також застосуванням особистих смартфонів і планшетів у корпоративних цілях набувають популярності хмарні сховища інформації, що дозволяють завантажувати особисті дані в Інтернет для віддаленого зберігання файлів із правом доступу до них за допомогою необмеженої кількості засобів комунікації.

За деякими оцінками, до 2019 р. аудиторія веб-служб, призначених для віддаленого зберігання файлів, досягне 3,6 млрд користувачів, а сумарний обсяг

завантажуваних у ці сховища даних складе 3520 Пб проти 685 Пб у 2013 р. [6].

Більшість потужних центрів оброблення даних розташовано за межами країн, резидентами яких є інтернет-користувачі, унаслідок цього боротьба зі злочинністю як з екстериторіальним суспільно небезпечним явищем вимагає вироблення навичок високого рівня взаємодії в рамках надання міжнародної правової допомоги [7].

Отже, вважаємо за доцільне також впровадити в навчальний процес працівників правоохоронних органів контрольньо-навчальні програми щодо моделювання процесу розслідування у комп'ютерній навчальній системі.

Ці програми будуть набувати важливого значення, оскільки за допомогою їх використання особи матимуть змогу виявити найбільш типові помилки слідчих при прийнятті рішень. В свою чергу процес розробки програм свідчить про необхідність складення класифікаторів відповідних кримінальних та слідчих ситуацій, а застосування комп'ютерних систем з метою імітації реальної слідчої ситуації суттєво підвищує інтенсивність практичних занять.

Саме тому можна впевнено стверджувати, що імітаційно-моделюючі системи зарекомендують себе з позитивного боку. Ці ідеї мають важливе значення в науці криміналістики і сприятимуть можливості розширення сфери їх застосування в інших юридичних науках, використанні їх для моделювання комп'ютерної графіки, зокрема фотозображень, схем, карт, мультиплікацій. Щодо подальшого використання, то деякі текстові кадри можуть бути замінені звуковими, як, наприклад, при імітації допиту. В майбутньому надзвичайно перспективним є використання

комп'ютерних мереж у поєднанні з імітаційно-моделюючими програмами.

Найбільш значимі криміналістичні концепції сьогодення розробляються на підставі пізнаних закономірностей науково-технічного прогресу, потреб судово-слідчої практики, прогностичного бачення можливих шляхів розвитку і структурних змін злочинних проявів, а також міжнародного досвіду боротьби з ними.

Висновки. На основі вищевикладеного та проаналізованого доречно було б навести ряд необхідних уточнень та зазначень, котрі ґрунтуються на всебічному аналізі сьогоденної ситуації та розвитку криміналістики. Отже, потрібно помітити наступне:

1) необхідно застосовувати та вводити в навчальних посібниках поняття про застосування поліграфа;

2) на законодавчому рівні необхідно закріпити інструкції щодо використання поліграфного тестування щодо отримання інформації від осіб при слідчих (розшукових) діях;

3) необхідно збільшувати знання та навички працівників правоохоронних органів щодо застосування форми допиту як «когнітивне інтерв'ю» для більш продуктивної та результативної роботи;

4) запровадити новий спосіб збирання криміналістичної інформації за допомогою Інтернету та соціальних мереж;

5) ввести у криміналістику поняття «цифрове алібі»;

б) впровадити в навчальний процес працівників правоохоронних органів контрольньо-навчальні програми щодо моделювання процесу розслідування у комп'ютерній навчальній системі.

Використана література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Верховна Рада України.- 2014
2. Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ: Інструкція від 28.07.2004 № 842 // Верховна Рада України.- 2004
3. Вольтинский В.А. Криминалистическая техника: наука–техника–общество–человек / В.А. Вольтинский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 311 с.
4. Голова А. Г. Трансформации в социальных медиа в сети Интернет: социокультурный анализ / А. Г. Голова // Вісн. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2013. – № 1. – С. 233.

5. Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації) : монографія / Д. В. Затенацький ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Х. : Право, 2010. – 160 с

6. Матеріал о количество аккаунтов в облачных хранилищах, что достигнет 1 млрд [Електронний ресурс] / Количество аккаунтов в облачных хранилищах // Правова сторінка. - Режим доступу: <http://internetua.com/>.

7. Цукрова Т. / Ліга.Бизнес // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.liga.net/all/it/stati>